

Pataky Iván

Roma állampolgárok szerepe a magyar honvédelemben¹

Ki a roma? Cigány katonák a magyar honvédelemben. Egy el nem döntött kérdés: etnikai vagy szociális probléma a cigányság felemelése?

„Ha a kapcsolat felvétele előtt nem ismerjük meg egymás hagyományait, szokásait, mindazt, ami a nemzeti sajátosságokhoz tartozik, mint például a vallás, a gondolkodásmód, a viselkedés, és a találkozás után ezeket nem tartjuk tiszteletben, akkor ne számítsunk kedvező eredményre. Ebben az esetben marad a gyűlölködés, a fennhéjázó gőg, a megvetés. Egyszóval a mérhetetlen ostobaság...” (1)

Karl May

Karl May az európai fiatalság többsége által jól ismert, sikeres ifjúsági kalandregény író. Nem tartozott soha az ún. *nagy gondolkodók* közé. Mégis – meggyőződésem – a jelen írás mottójaként idézett gondolatai a lényegre tapintottak.

A különböző nemzetek fiai, lányai között tartós emberi kapcsolat csak az előítéletek teljes sutba dobásával, egymás megismerésével, elfogadásával alakítható ki. Nincs ez másként a Magyarországon élő roma kisebbség és a többségi nemzet tagjainak esetében sem. Az elfogadás alapja ez esetben is a megismerés, egymás helyzetének megértése.

Ahhoz, hogy a romáknak hazánk honvédelmében betöltött szerepéről beszélhessünk, célszerű röviden áttekinteni hadtörténelmünkben, katonai múltunkban játszott szerepüket. (2) 2011 tavaszán nehéz feladat akár általánosságokat is mondani, akár konkrét javaslatokat megfogalmazni a magyarországi romák honvédelmünkben betöltött szerepéről, a Magyar Honvédségbe való bevonásának, katonává nevelésének, kiképzésének lehetőségeiről és e törekvések integrációs szerepéről. A napi politikai életben zajló, igen ellentétes folyamatok oly mértékben eltorzították a romakérdést, hogy már a téma fölvetése is sokakban erős ellenérzéseket vált ki.

---

1 A Biztonságpolitikai és Honvédelmi Kutatások Központja által 2011. március 30-án szervezett, *A civil szervezetek helyzete az Európai Unióban, feladataik az európai biztonság megerősítésében* című konferencián elhangzott korreferátum rövidített, szerkesztett változata. Az eredeti korreferátum teljes címe: *Roma állampolgárok képzése, részvétele a honvédelmi, katasztrófavédelmi feladatok ellátásában.*

És azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy olyan alapkérdésekben, mint például „kik a romák?”, „nemzeti kisebbségnek vagy csak egyszerűen csak kisebbségnek tekinthetők e egyáltalán?” stb. sem a magyar társadalomban, sem a tudományban nincs egységesen elfogadott álláspont. A vélemények pedig igen eltérőek.

Ki roma? Ha Illyés Gyula – általam is vallott – meghatározását romákra értelmezve nézzük, akkor „roma az, aki annak tartja magát”. A szociológiai szakirodalom egy része szerint cigány az, akit nem cigány környezete, különböző ismérvek – például életmód, antropológiai jelleg – alapján cigánynak tart. E meghatározás kívülről vizsgálja az egyént, a közösséget, és figyelmen kívül hagyja az érintett egyén vagy közösség önmeghatározását. Az 1977-ben kiadott Néprajzi Lexikon szerint a mai magyarországi cigányok „... sem nyelvi állapotukat, sem kulturális helyzetüket, sem társadalmi szervezethez tartozásukat tekintve, nem rendelkeznek a nemzetiség, vagy nemzeti kisebbség elégséges ismérveivel”. (3) Tényként fogadhatjuk el Szabó János professzor 2002-ben megjelent, szociológiai ihletésű munkájának azon megállapítását, miszerint a cigányság „... nem ment át a nemzetté válás folyamatán, ezért kultúrája elsősorban az egyes közösségek szintjén vizsgálható”.² Okfejtése logikus, mivel a magyar nyelvterületen élő romák anyanyelvileg sem egységesek.³ A tisztázatlan, gyakran egymásnak is ellentmondó fogalmak megnehezítik egy minden részletében világos koncepció kialakítását.

Romák a magyar honvédelemben

A romák honvédelemben betöltött mai helyét és szerepét elsősorban állampolgárságuk és az ebből következő törvényes jogaik és kötelezettségeik határozzák meg. Tapasztalataim szerint a magyar hazához való viszonyukban meghatározó szerepe volt és van ma is a több százéves együttélésből hagyományaiknak, szokásaiknak. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az, hogy a két évtizeddel ezelőtti marosvásárhelyi véres, magyarellenes eseményekben, az erdélyi területek mintegy nyolc évtizednyi elcsatolása, és a folyamatos elrománosítási törekvések ellenére az ott élő cigányság a magyarok mellé állt: „Ne féljetek magyarok, jönnek a cigányok!”. Véleményem szerint e fellépés, határozott kiállás gyökereiben benne rejlenek, a cigányság magyarországi katonai szereplésének hagyományai is. Mivel ez utóbbiakat a széles magyarországi nyilvánosság többnyire nem ismeri, megkíséreltem röviden vázolni.

Az oszmán-török birodalom fokozatos térnyerése elől menekülő első vándorcigány-csoportok, nagycsaládok az 1300-as évek elején jelentek meg a Balkánon. Magyarországi források először 1416-ban számoltak be egy Brassó mellett táborozó csoportról. Átvonuló cigány-csoportoknak az első menleveleket, amellyel tovább vonulhattak nyugat felé, Zsigmond király adta az 1420-as években. Néhány évvel később Szepes várában „László vajdának és népének”, mivel katolikusok voltak, engedélyezte négy területen (Buda, Pécs, Szepes, Bécsújhely) való tartózkodásukat. Ugyanolyan elbírálásban részesültek, mint az ott tartózkodó többi népcsoportok.

2 Szabó János: Kisebbségek a haderőben. Budapest, 2002. Zrínyi Kiadó

3 Ismertebb, nagyobb dialektusok: oláh (vlahi), kárpáti (gurvari vagy maskar). Túlnyomó többségük azonban már csak magyarul beszél (ők az ún. romungrók).

Szolgalat a végvárakban

A XV. századi oklevelekben nem említik még katonai szereplésüket. A fordulópontot a Dózsa vezette 1514. évi parasztfelkelés leverése, jelentette. A parasztfelkelés leverését követően a nemesség nem mert fegyvert adni a levert és Werbőczyi törvényei által gúzsba kötött jobbágyság kezébe. Ekkor, és ezért vonták be nagyobb számban a török elleni végvári harcokba a hazánkban letelepült cigányokat.

Az okmányok, leírások, korabeli és későbbi irodalmi alkotások (elég talán Gárdonyi Gézára hivatkoznom), metszetek, festmények bizonyítják, hogy szép számmal vették ki részüket a magyarországi cigányok a végvárak védelméből. Egy részük gyalogos puskás katona, hajdú lett.

A hajdúk között

De kik is voltak ezek a puskás katonák, későbbi nevükön hajdúk? *„Kiváló anyagnak kínálkoztak a marhahajcsárok leszármazói, az úgynevezett hajtók, vagy botos legények. Ezek a legedzettebb, legerőteljesebb emberek voltak, akik télen-nyáron szabadban éltek, akiknek élete küzdelem volt a farkasokkal, a lappangó latrokkal, kóborló katonákkal... Ez a szilaj népség mit sem veszített tulajdonságaiból akkor, amikor katonává lett. Hozzájuk csatlakozott a lakóhelyéről elűzött és foglalkozás nélküli jobbágyság... a hontalanná vált, elszegényedett nemesség... haramiák, martalócok és... olyan... elemek... amelyek a törökök állandó térfoglalása következtében a Balkánról jutottak be Magyarországra. Idővel valamennyi egybeolvadt és hajdú néven tökéletesen magyarrá lett. E gyalogság fegyverzete eleinte a kopja, balta, kard, vagy szabja és pajzs volt, később meghonosodott a rövid puska, a kopja pedig elmaradt.”* (5) Szerepük többnyire fontos, mondhatni hiánypótló hagyományos foglalkozásokhoz (fegyverjavító, patkolókovács, kovács, tüzér, ágyúöntő, és puskás gyalogos katona, felcser, kómúves stb.) kötődött. Többek között Nagykálló, Kisvárda, Ungvár, Csesznek, Felsőtárkány várak okmányaiban említik meg szerepüket. Szinte semmire sem elegendő zsoldot kaptak, gyakran azonban még azt sem, hanem a zsákmányból részesültek valami csekéllyel. (Előreszaladva megjegyzem, ez a szerepkör még jó kétszáz évig nem sokat változott.) Nem véletlen, hogy tömegével csatlakoztak Bocskai István szabadságharcához. És jelentős szerepet játszottak Bocskai sorozatos hadi sikereket elérő puskás hajdúinak soraiban. Közülük is ki kell emelni az első cigányszármazású kiemelkedő katonai vezetőt, Lippai Balázs hajdú főkapitányt.⁴

II. Rákóczi Ferenc szabadságharcában, a kuruc seregek soraiban is hasonló szerepet töltöttek be a cigány katonák, akik elsősorban ágyúöntők, fegyverművesek, és kard- illetve patkolókovácsok voltak. Továbbá nyereg mesterek, szűcsök, vargák stb. Helyüket, szerepüket Rákóczi 1704. január 1-jén, a cigányok vajdaságáról szóló pátensében szabályozta.

---

4 Ma a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem (ZMNE) által a roma hallgatók részére adható ösztöndíj névadója.

A sorezredek cigány katonája

A XVIII. század közepétől már a Habsburg Birodalom császári-királyi hadseregének ezredeiben is ott találjuk, immár sorkatonaként a cigányokat. Mindez Mária Terézia két fontos lépésének volt köszönhető: 1762-ben kiadott rendeletével engedélyezte besorozásukat a császári-királyi hadseregbe; 1772-ben – mivel nem rendelkeztek állandó lakhellyel, azaz nem voltak letelepedve – rendeletével megtiltotta, hogy a szolgálati idő éve alatt részükre parancsnokaik szabadságot adjanak.

A sorezredekben folyó életet a Napóleon bukásáig szinte folyamatos háborúk határozták meg. Az 1815-tel beköszöntött, alig három békés évtizedből egyetlen kis epizódot, egy mindennapi eseményt emelek ki, amely jellemző volt a császárkirályi haderő szellemére és légkörére, valamint magára Petőfire. De minden további magyarázat nélkül nézzük az epizódot: „*A katonák párosával alszanak egy ágyban, s a sors gondos kézzel a hajdani úri gyerek, a Horatiust- és Schillert faló közvetít mellé a század legmocskosabb alakját, egy szutykos cigányt helyez... Mindenható úrnak fölébe egy ostoba káplárt állít, aki él is hatalmával... hadd ismerkedjék a tintanyaló a néplélekkel...*”. (5) Mindenki által jól ismert történelmünk bizonyítja, hogy Petőfi olyan jól megismerte népünk lelki világát, mint talán senki más. És nem veszett ki belőle a szeretet, nem költözött bele a fajgyűlölet... Ennek igazolására elég talán az 1844-ben írt *Vándorélet* című versét említenem.

A cigányzene és a verbunkos

Ugyanakkor – véleményem szerint – a Rákóczi-szabadságharc bukása és 1848 közötti közel másfél évszázad nemzeti ébredésünk kialakulására és mai magyarságtudatunk alkotó elemeire a legnagyobb hatást gyakorló időszak a történelmünk utolsó három évszázadának. És ebben – magyarságtudatunk részeként – vitathatatlanul jelentős szerepet játszott a korszak jellemző magyar zenéje. Nem az idegenből befogadott (mint ma a nagyrészt Amerikából importált, még vízcsapból is folyó, harsogó, minden elemével idegen zene), hanem az eredeti, elődeink véréből, harcaiból, munkáiból, életéből fakadó igazi magyar zene. Forrásai: a kuruc dalok (gondoljunk a Rákóczi induló eredeti nótájára, az igazi és nem Thaly Kálmán által az 1800-as évek második felében írottakra), a nemesi, kisenemesi zene, és mindenekelőtt és fölött: verbunkos. (Lám, két katonai gyöker is van köztük.) A közvetítők, a feldolgozók között, azonban a magyarok mellett ott voltak a cigányok, a cigányzenekarok is.

Okmányaink már 1489-ben, 1525-ben írnak cigányzenészekről. A későbbi évtizedekben mind gyakrabban említik őket. De valójában csak a kuruc kort követően, Czinka Panna, az első igazi és nagysikerű magyar cigányzenész feltűnésével, az általa kialakított, máig élő magyar cigányzenekar-típussal (minimum 2 hegedű, bőgő, cimbalom, később klarinét) és annak sikerével.

A kuruc dalok felkarolása, majd sikere vitathatatlanul hozzájárult a nemzeti tudat kialakulásához. Népszerűségüket fokozta, hogy a XVIII. század végétől, de főleg az 1800-as évek első felében már részt vettek az új magyar zenestílus, a verbunkos viharosan gyors elterjesztésében. Bár tánczeneként az első dallamok már 1730–40 körül feltűntek, igazi sikerük a katonai toborzókat (toborzó irodák, figyelem!) kísérő

cigányzenész-bandáknak volt köszönhető. Nagyszerű zeneszerzőknek, többek között Erkel Ferencnek, Csermák Mihálynak, Mosonyi Mihálynak, Lavotta Jánosnak és Bihari János cigányprímásnak köszönhetően rövid idő alatt európai hírvű és sikerű zene lett. Ez az alapjaiban törő metszett magyar, inkább nemesi, városi polgári, mint népi, paraszti zene olyan nagy alkotókat ihletett meg, mint Beethoven, Berlioz, Brahms, Weber. De bizonyíthatóan hatott Liszt Ferenc magyar rapszódiaira, sőt, Bartók fiataalkori első műveire is.

Az 1848/49. évi szabadságharc honvédseregében is a résztvevő cigányok nagy részt az említett hagyományos szerepet töltötték be. Közülük is kiemelkedett a kiváló, európai hírvű zenész, Sárközi Ferenc, akit Kossuth Lajos személyesen nevezett ki tábori főzenésszé és léptettek elő főhadnaggyá.

A cigányság és az általános hadkötelezettség

Az eddig leírtak jellemző közös vonása, hogy nem érintették a Magyarországon élő roma férfiak összességét, hanem csak – ismereteim szerint eddig még becslés szintjén sem mért – hányadát. A haderő személyekre gyakorolt integrációs hatása tehát korlátozottnak fogható fel.

Az 1867-évi kiegyezéssel azonban már gyökeresen új korszak kezdődött. Az uralkodó, I. Ferenc József király által 1868. december ötödikén szentesített, a véderőről, a honvédségről, és a népfelkelésről szóló katonai törvények, az általános hadkötelezettség bevezetésével teljesen új, és mondhatni egészen évtizedünk elejéig tartó fejezetet nyitottak a cigányok katonai szolgálatában. Ez időtől, bár a törvények – akárcsak hazánk határai – gyakran változtak, az a tény, hogy minden roma férfi köteles volt katonai szolgálatot teljesíteni, nem változott. Ez gyökeres, egész életükre kiható változást jelentett számukra. Balassi Bálint szavaival élve a nehéz, megszokott életvitelükből kiszakító katonai szolgálat évei – még keserőségeivel, esetenkénti megaláztatásaival együtt is – embert formáló, tanuló oskolájuk volt.

A szolgálat évei során, egészen az 1960-as évekig, nem az általános műveltség szintjének emelése volt a kiképzés, felkészítés meghatározó célja és feladata, hanem az engedelmes, fegyelmezett, a parancsot mindenáron végrehajtó katonává formálás. Egy dologban azonban – legyen szó akár császári és királyi, akár magyar királyi hadseregről – a katonai szolgálat vitathatatlanul adott néhány jelentős többletet a roma fiataloknak: nevezetesen abban, hogy az ő szintjükön a hadseregekben nem elsősorban a származás, hanem az egyén fegyelme, teljesítménye számított! (Természetesen a cigány voltukat ez esetben sem lehetett teljes mértékben kizárni.) A két világháború harcaiban becsülettel helytálltak a roma katonák, a többi nemzetiséggel együtt. Erről számtalan irodalmi alkotás megemlékezett.

* * *

A magyarországi cigányság szörnyű tragédiája: a cigány holokauszt 1944-ben, az ország német megszállásával következett be. A cigány holokauszt a maga több mint ötvenezer lemészárolt ártatlan áldozatával, továbbá, a fegyveres katonai szolgálatból az akkor felállított cigány munkásszázadokba kényszerített romákkal. Részletes történetük, és a rettenetes trauma őszinte feltárása, megírása még várat magára...

1945 után

1945 után néhány rövid esztendő alatt megszűnt a cigányság vándorló életmódja. Letelepdedtek és munkavállalókká váltak a gyárakban, az alakuló termelőszövetkezetekben. A néphadsereg gyors és erőltetett ütemű fejlesztése során, az '50-es években újra minden alkalmas roma fiatal érintett a hadkötelezettség. Alacsony iskolai végzettségük miatt többségük lövész, műszaki alakulatokhoz vonult be. (Személyes szakasz és századparancsnoki tapasztalataim alapján kijelenthetem, nagyon fegyelmezett katonák voltak. Nem tartoztak a deviáns-viselkedésűek közé.) És arról sem szabad megfeledkezni, hogy a katonai szolgálat – ellentétben a korábbi évtizedekkel – már kiemelkedési lehetőséget is teremtett számukra. Azt, hogy ki volt roma, sehol sem tartották nyilván a hadseregben. Egyébként pedig tanulhattak! Nemcsak szakmákat (például gépkocsivezető, nehézgépkézelő stb.) sajátíthattak el, hanem tiszt, tiszthelyettesek lehettek. Számos kiemelkedő tiszt, sőt egy tábornok is akkor kezdte meg pályafutását.

*Etnikai vagy szociális probléma a cigányság felemelése?**Az MSZMP válasza*

A cigányság hazai történetében két okból is határkőnek számított a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) 1961. évi központi bizottsági határozata. Egyrészt azért, mert először foglalkozott a romák felzárkóztatásának kérdésével, másrészt hosszú évtizedekre keretek közzé szorította, a fejlesztés lehetséges útjait, módjait. Leszögezte ugyanis, hogy „... a cigány lakosság felé irányuló politikában abból kell kiindulni, hogy bizonyos néprajzi sajátossága ellenére nem alkot nemzetiségi csoportot”. Tehát a cigánykérdés elsősorban nem nemzetiségi, hanem szociális probléma! Ennek megfelelően kell a felzárkóztatás összes kérdését megoldani. Az, hogy ezzel egy, a XIX. században európai hírűvé emelkedett magyarországi nemzetiségi színfolt megszűnik létezni, nem számított meghatározó tényezőnek.

Több, a témával foglalkozó szerző e határozatot napjainkban szociális ürüggyel megfestett asszimilációs törekvésként, beolvasztási kísérletként tartja számon. E megállapítással lehet vitatkozni. Legalább oly mértékben egyoldalú, mint maga a határozat. Véleményem szerint elsősorban szociális segítség szándéka motiválta a döntéseket.

Természetesen azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy az ún. Kádár-korszak bizonyos mértékig érzéketlen volt a nemzetiségi kérdések iránt. Annak azonban, hogy elsősorban szociális megoldásra törekedtek, iskolapéldája az 1964-ben felállított építődandár, amelyben – arányait tekintve – viszonylag sok roma szolgált. A dandár katonái az alakulat fennállásának több mint másfél évtizede során a népgazdaság kiemelt beruházásain dolgoztak. A hadműveleti, és az ezek alapján készített kiképzési tervek szerint háború esetén pedig polgári védelmi műszaki katonaként szolgáltak volna. Munkájukért műszaki pótlékot kaptak. A kiemelkedően dolgozók számára ez magas, gyakran a hivatásosokét is elérő vagy megközelítő nagyságú illetményt jelentett. A többgyermekes fiatalokat, többségükben romákat ezért ide

vonultatták be. A civil életben is jól hasznosítható szakmákat (munkagépkezelő, szerelő, építőipari szakmunkás stb.) sajtótítottak el.

1972-től egy honvédelmi miniszteri parancsban meghatározottak szerint az analfabéták, alacsony iskolai végzettségűek – nagyrészt romák – felzárkóztatására általános iskolai oktatás indult az egész haderőben. Egy-egy kiképzési időszak (ti. egy naptári év) alatt két osztályt végezhettek, a kétéves szolgálati idő során tehát négy osztállyal zárkozhattak fel. Ha a parancsnok odafigyelt ez irányú erőfeszítéseikre is, e képzés jól szolgálta mind a felzárkóztatást, mind a beilleszkedést.

Útkeresés a rendszerváltás után

A rendszerváltást követően a honvédelmi minisztériumban érdemileg egészen 2002 decemberéig nem foglalkoztak a személyi állomány nemzetiségi hovatartozása kérdéseivel, így a roma katonák speciális problémáinak kezelésével. A rendszerváltást követő gazdasági átalakulás, a romák mind nagyobb számú munkahelyvesztése, magyarán munkanélkülisége, és az ezzel együtt járó problémák egész sora kihatott a honvédségre is. A kötelező sorkatonai szolgálati idő fokozatos csökkentésével, majd a szerződéses katonállományra való 2004. évi áttéréssel megszűnt az évente több száz roma fiatal felzárkóztatását lehetővé tevő rendszer.⁵ A hadsereg megszűnt a fiatalok „nevelő iskolája” lenni.

A seregen belüli roma kérdés, a felzárkóztatás és az integráció megoldást követelt. Első jelentős előrelépésnek a 2002 végén a Honvédelmi Minisztérium keretén belül megalakult Romaügyi Társadalmi Bizottság számít. A bizottság rendeltetése:

- a haderőben szolgáló roma származású hivatásos, továbbszolgáló, szerződéses és önkéntes tartalékos katonákkal való foglalkozás;
- a cigány katonák segítése, érdekeinek védelme, haderőn belüli arányuk növelése, az esélyegyenlőség biztosítása;
- a parancsnoki állomány munkájának segítése a roma származású katonák foglalkoztatása során;
- a hivatásos tiszti, tiszthelyettesi pályát választók esélyegyenlőségének segítése ösztöndíjakkal (többek között a már említett Lippai Balázs Ösztöndíjjal, a Nemzetvédelmi Egyetemen);
- kiemelt feladat volt az identitástudat fejlesztése állományon belül, továbbá szociológiai és más kutató munkák szervezése, támogatása.

Tevékenységük eredményességét jelzi, hogy napjainkban a roma származású tisztek, tiszthelyettesek, katonák haderőn belüli aránya megnőtt és napjainkban nagyjából megegyezik a romák országos arányával. Azt is figyelembe kell venni, hogy rendszeres felméréseket végeznek, végeztenek a roma katonák társadalmi helyzetéről, elfogadottságáról megbecsüléséről.

---

5 Véleményem és meggyőződéseim szerint a kötelező sorkatonai szolgálat felfüggesztése kellően át nem gondolt, elsősorban politikai népszerűséget szerző törekvésekre visszavezethető döntés és lépés volt. Itt nem csak a romák, vagy más rétegek leszakadt fiataljainak felzárkóztatására utalok, hanem következményeivel máig kellően fel nem mért sok más problémára. Olyanokra például, mint a tartalékosok hiánya...

A legfontosabb feladat az esélyegyenlőség tervezése. Ehhez kiinduló alap az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény. Az erre épülő, a honvédelmi minisztérium által kiadott jogszabályok szerint a romák társadalmi beilleszkedésének fő feladatai a haderőben: az oktatás és foglalkoztatás, az identitás megőrzése, valamint a társadalmi kommunikáció.

Mielőtt azonban e kérdéseket részletesebben is szemügyre vennénk, le kell szögezni, hogy a haderőnek, mint az ország védelmi szervezetének egységesnek kell lennie, és minden körülmények között annak is kell maradnia. Nem tűrhet tehát – mert annak hatékonysága, ütőképessége látná kárát – sem nemzetiségi, sem kisebbségi, sem bármilyen más megkülönböztetést. Ebben rejlik legnagyobb, leghatékonyabb és az egész társadalomra gyakorolt hatása. Jelentősége és szerepe éppen a kohéziós erejében van.⁶

A fő cél: a romák foglalkoztatási arányának növelése a haderőben. Ez segíti legjobban beilleszkedésüket a társadalom egészébe, és a meglévő előítéletek leszerelését.

A foglalkoztatás alapfeltétele a katonai pályára irányítás. Ennek tartalma, módszerei eltérőek. Másként kell megközelíteni az önkéntes, szerződéses, vagy most a tartalékos katonákat, illetve a leendő hívatásos tiszteket, tiszthelyetteseket.

A szerződéses katonák pályára irányítása a toborzóirodák útján történik. A toborzásban egységesen kezelik a jelentkezőket, legyenek akár romák, akár nem. Ezt az egységet megbontani nem szabad.

Azt elérni, hogy a romák aránya emelkedjen, elsősorban a társadalmi kommunikáció hatékonyságának növelésével és a roma önkormányzatokkal való szoros kapcsolatokkal lehet. A tiszti tiszthelyettesi pályára irányítás, és az ehhez szükséges előfeltételek megszerzésének támogatása – véleményem szerint – a helyén van és már a középiskolákban megkezdődik. Immár hagyományossá váltak az érdeklődő roma diákok, fiatalok évenkénti 10 napos ún. túlélő táborai, és a Nemzetvédelmi Egyetemen a roma fiatalok részére szervezett felvételi előkészítő tanfolyamok. Jelentős lépésnek számít, hogy hosszas előkészítés után a tiszt- és tiszthelyettes-képzési programba oktatási anyagként bekerült a cigány népismeret. Az alapok tehát már adóttak. Ezekre lehet építeni a további integrációs munkát.

Azonban – véleményem szerint – minden további lépés előfeltétele, hogy végre, a beilleszkedést segítő, országos és helyi szinten, és elsősorban a közvéleményt leghatékonyabban formáló, befolyásoló médiában a beilleszkedést propagáló, népszerűsítő, követelő anyagokkal párhuzamosan megjelenjen a másik oldal is. Értem ez alatt azt, hogy hasonló mértékben és súllyal kapjanak teret a nem roma lakosságot, közvéleményt a roma, vagy ha úgy jobban tetszik a cigány lakosság befogadására felkészítő információk, tájékoztató és meggyőző anyagok is. Ez alapvető feltétele a lakosság körében esetenként meglévő és a légkört mérgező előítéletek és féltelmeket gerjesztő fellépések felszámolásának.

* * *

6 A félreértések elkerülése miatt megjegyzem, hogy ez nem jelenti egyúttal a nemzetiségi sajátosságok feladását is. Sőt, az egység a sajátosságokkal együtt élve fejti igazán a hatását.

Karl May egy idézetével kezdtem írásomat, most ugyanakkor az idézetnek befejező szavaival zárom. A történelem feltárja az együttélés hagyományait is és „... a hagyomány az emberek leghűbb társa, segíti őket gondolataikban, a nehézségekben, hiszen évezredek, évszázadok mérhetetlen bölcsessége halmozódik fel benne”.

FORRÁSOK

1. May, Karl: Békesség a földön. Budapest, 2003. Unikornis Kiadó.
2. A történelmi részhez a következő tanulmányokat, könyveket használtam forrásnak: Bársony János: Historia Romani. In: Társadalom és honvédelem. 2004. 12. sz. 176. o., Tóth Péter: A magyarországi cigányok története a feudalizmus korában. Szöveggyűjtemény, ZMNE. 2004. Szerkesztő: Dr. Tóth Sándor alezredes, Karácsonyi Veronika: Romák a haderőben. ZMNE. 2006. Diplomamunka. KLSZ: 1933., Prof. Dr. Szabó János: Kisebbségek a haderőben. Bp. 2002. Zrínyi Kiadó. Magyar Néprajzi Lexikon. I–V. kötet. Budapest, 1977. Akadémiai Kiadó.
3. Átvéve Kemény István: *A magyarországi cigány lakosság* címmel a Valóság 1971/1. számában megjelent írását és definícióját.
4. Pilch Jenő (szerkesztő): A magyar katona vitézsége ezer éve, I. kötet. Budapest, é. n. Franklin Társulat, 254. o. a kötet a 240–287. oldalakon részletezi a végvari katonák életét és életkörülményeit.
5. Illyés Gyula: Petőfi Sándor. Bp. 1963. Szépirodalmi Könyvkiadó. 61. o.

EGYÉB FORRÁS

<http://www.dalit.hu/roma-fiatalok -a/hadseregben>